

Az erdőfülei vasművesség nyomában

Ahol Gábor Áron a Bodvajon készült ágyúhoz a golyókat öntette

• A kora őszi meleg napsütés az egykori fülei vashámor melegét idézi. A Kormos-patak felett lebegő reggeli pára a nyár búcsúfátylaként úszik tova, helyet adva az ősznek.

JÁNOSI CSABA

A régi korok természetben élő embere gyakran hangoztatta: az erdőnek füle van, a mezőnek szeme. Talán az erdővidéki Erdőfüle név eredete is ehhez a bölcs mondáshoz köthető. Mert a nagy kiterjedésű erdők közé szorult Kormos-patak alsó folyása mentén települt. Ha nincs ez az „ünnepelet” száz év, akkor vonaton utazhattunk volna Csíkszentkirályról a Kormos-völgyén Fülére. De mivel más széljárás van, ezért nagy kerülővel a Hatodon kelünk át Erdővidékre és Fülére.

„Fejfa” és „kopjafa”

A falujárás során először Erdőfüle dombon álló jellegzetes gomb fáiról ismert református temetőjét kerestük fel. Először 1984 nyarán fotóztam le Füle kopjafás temetőjét. Azóta sokat változott a temető képe, rendezettebb lett, de vesztített varázsából. A régi gombfákból kevés maradt. Az újabbak már nem követik a régi formákat. A helyi kőből faragott 18-19. századi, emberalakú síremlékek mellett divatba jöttek a „modern” gránit síremlékek. Erdőfüle zuzmóval borított gombfáit csodálva felöltik dr. Kós Károly néprajztudós A Székely sírfák kérdéséhez című tanulmányának végkövetkeztetése, hogy a „fejfa” és a „kopjafa” külön jelentésre utal. „A fejfa tehát a kopjától független s egyben az általánosan használt legfőbb sírjel.” Ahogy a szerző írja, a kopjafa újabb keletű iparművészeti szó, amit a vidéki értelmiségiek és hivatalos népművészek alkalmaznak. A zászlós kopját „külön rúdjánál fogva tűzik, kötözik vagy szegeznek a fejfa mögé.” Ha már a kopját, kopjafát emlegettük, akkor azt is jó tisztáznunk Szűcs Szepsy Levente Magyarok nyilaitól... című írásának segítségével, hogy a régi krónikák feljegyzése szerint nem a magyarok nyilával riogattak, hanem: „A magyarok kopjától ments meg minket. Ab Ungarorum nos defendas iaculis(...) Hogy a jaculis (kopja) hogyan lett saggitis? (nyilak)” Az olaszországi Modena város egyházmegyéje kódexének utolsó lapjára 920 körül a következő könyörgést jegyezték

fel: „Igazságos Isten! Krisztus szolgálója/Szent Geminianus! Térden csúszva,/ Ájtatosan könyörögni értünk./ A korbácsot, amelyet megérdemlünk mi,/ Az Ég királya kegyéből most elkerüljük./ Miként segítettél Attila idejében,/ Hogy a kapukat nem nyitád meg./ Most kérünk téged, bár leghitványabb,/

magyar szabadságharc dicső lapjaira Erdőfüle neve is fel van írva.

A fülei vasgyár

A település északi peremén állott az a vashámor, ahol Gábor Áron a Bodvajon készült ágyúhoz a golyókat öntette. 1864-ben még így emle-

lábast, ekevasat, ágyúgolyót. Erdővidék is megérdemelte egy hámor-múzeumot. Itt Fülén, Erdőfülén. Ha füle van, csak meghallja...

A fülei vasgyárnak több tulajdonosa, igazgatója is volt. Ezek közül kiemeljük Herbich Ferenc geológust, aki 1854-1859 között mint bányanagy igazgatta a szentkeresztbányai és a fülei hámort. Az ő nevéhez fűződik A Székelyföld földtani és őslénytani leírása című, 1878-ban Budapesten megjelent tanulmánya. Azóta se jelent meg hasonló könyv. Herbich tudására nagy szükség volt, hogy a vasgyár működéséhez szükséges ércet, szénelt feltárják, kitermeljék. A hámort kiszolgáló egykori bányák bezártak. Csak a helynevek őrzik, mint a Vasásás. No, még a Kormos-patak hordalékban is találtunk vasércet, egy legömbölyített barnás limonit darabot, amely valahol a Dél-Hargita nyugati lejtőjén feltörő egykori meleg- és borvízforrások környékén halmozódott fel.

A falu központjában egykor a vashámort bíró Boda család nemrég felújított műemlék udvarházát járjuk körbe. A magas, dupla tetős oromfalas „népi reneszánsz” stílusban épült fehérre meszelt udvarház uralja a települést s a tájat. Mielőtt hazaindulunk, a

Sokat változott a temető képe, rendezettebb lett, de vesztített varázsából

▲ FOTÓ: JÁNOSI CSABA

„ A falujárás során először Erdőfüle dombon álló jellegzetes gombfáiról ismert református temetőjét kerestük fel.

Szegény szolgálid vagyunk./ Védi meg minket a magyarok kopjaitól./ Legmagasabb pártfogónk! Könyörögünk./ Hogy irgalomért esedezz az Úrhoz!”. A magyarok nyilaitól ments meg szent Gennarió minket mondatot a szerző szerint először Kossuth Lajos írta le 1858-ban, Londonban. Ha Kossuth Lajos nevét emlegetjük, akkor a magyar szabadságharc jut eszünkbe. A

getik: „ a fülei vashánya, melyet a bécs-brassai társulat bír, igen szép mesterséges olvasztó-veretető-görbítő-öntő érc- és vasesztergával” rendelkezik. A hámorból csak a gépház kétszintes épülete maradt fenn, amely sokáig lakóházként szolgált. A romos állapotban álló műemlék-épület is megérdemelné a felújítást, belső tereibe el lehetne helyezni az egykori hámorba készült üstöt,

Kormos-patak vizében megittatjuk lovainkat, s Barót városáig meg se állunk, ahol Darvas Ferencet keressük. A tusnádfürdői származású közigazgatás végzettségű, egykori bentlakótársam, ígéretét betartva, a tusnádi borvízmúzeumot megajándékozta az édesapja által megöröközött, 19. században készült ovális viasznyomó pecséttel, amelyen a következő felirat olvasható: A Csíktusnádi Fürdő Birtokossainak Szövetkezete.

Kávészás közben tudtuk meg, hogy lakásuk, a Bodos-ház őrzi felesége, Ani édesapjának, Bodos Dániel festőművésznek a hagyatékát, festményeit, fametszeteit, szobraikat, mozaikjait. Ha Nagy Imre Csík festője, akkor nyugodtan kijelenthetjük, hogy Bodos Dániel Erdővidéknek a festője, aki Banner Zoltán szerint „a látottakat a látomások szférájában jelenítette meg.” Színgazdag képei hazáig kísérnek.